

Współpraca międzyinstytucjonalna w sektorze pomocy społecznej warunkiem inkluzji osób i rodzin

Interinstitutional cooperation in the social assistance sector the condition of inclusion of people and families

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest ukazanie współpracy międzyinstytucjonalnej w sektorze pomocy społecznej jako ważnego elementu inkluzji osób i rodzin. Zaprezentowano w nim Model kooperacji dla gmin wiejskich, który został wypracowany przez reprezentantów różnych podmiotów pomocy i integracji społecznej oraz instytucji, działających w sferze ubóstwa i wykluczenia społecznego, pracowników wojewódzkich podmiotów samorządowych i rządowych makroregionu wiejskiego, profesjonalistów i ekspertów, zatrudnionych w Zespołach ds. Modeli przy Regionalnych Ośrodkach Polityki Społecznej i Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej z terenu pięciu województw: mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

Słowa kluczowe: *współpraca międzyinstytucjonalna, Model kooperacji, integracja społeczna*

Abstract: The purpose of this article is to show interinstitutional cooperation in the social welfare sector as an important element of inclusion of people and families. It presents the Model of cooperation for rural communes, which was developed by representatives of various aid and social integration entities and institutions operating in the sphere of poverty and social exclusion, employees of voivodship self-government and government entities of rural macroregion, professionals and experts employed in Model Teams at Regional Social Policy Centers and the Mazowieckie Social Policy Center from the five provinces of: Masovia, Lublin, Podlasie, Podkarpacie and Świętokrzyskie.

Keywords: *interinstitutional cooperation, Model of cooperation, social integration*

Wstęp

Być włączonym do społeczeństwa to, przede wszystkim, posiadać zatrudnienie lub stałe źródło dochodu, pozwalające na zaspokojenie potrzeb, posiadanie maksymalnych możliwości uczestnictwa w społeczności lokalnej,

nie będąc od niej zależnym. To funkcjonowanie w gospodarstwie domowym, które ma dostęp do kultury i rozrywki, przynależność do sieci powiązań społecznych i dysponowanie możliwościami wyboru innego miejsca zamieszkania, posiadanie możliwości przemieszczania się. To życie wolne od strachu przed agresją i przestępczością [Grabusińska, Gerlacki, 2014, s. 91].

Celem wszystkich europejskich programów walki z wykluczeniem społecznym jest „integracja społeczna” w wymiarze regionalnym, państwowym lub na poziomie całej UE. Większość badań nad inkluzją społeczną, traktowaną jako walka z wykluczeniem, koncentruje się na: analizie i przeciwdziałaniu bezrobociu, analizie ubóstwa i zróżnicowania dochodów oraz programach pomocy społecznej, problemach ludzi niepełnosprawnych, źródłach i zapobieganiu bezdomności, sytuacji dzieci (dziedziczeniu wykluczenia), prawach społecznych dla poszczególnych grup ze szczególnym uwzględnieniem, mniejszości (zwłaszcza migracyjnych), polityce regionalnej, opiece post-penitencjarnej, przestępczych grupach młodzieżowych i subkulturach. Za najważniejszy czynnik przeciwdziałania wykluczeniu, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym, uznaje się edukację, w tym permanentne podnoszenie kwalifikacji (kształcenie ustawiczne). [Czapiński, Panek, 2015, s. 379].

Według Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski integracja społeczna to „działania wspólnotowe, oparte na zasadach dialogu, wzajemności i współrzędności, których celem jest dążenie do społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej, w którym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych” [Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski, 2003, s. 23].

W raportach unijnych inkluzja społeczna jest opisywana "jako proces stwarzający osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym możliwość uzyskania szans i zasobów potrzebnych do pełnego uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturalnym oraz uzyskania takiego poziomu życia i dobrostanu, który w danym społeczeństwie traktowany byłby jako normalny. Inkluzja zapewnia lepszy udział w procesach podejmowania decyzji, dotyczących życia tych osób i lepszy dostęp do podstawowych praw" [*Raport conjoint...*, 2004, s. 10, za: Szatur-Jaworska, 2005].

Inkluzja społeczna może być także ujmowana jako zjawisko o znaczeniu przeciwstawnym do słowa "marginalizacja" wywodzącego się od margine-

su, czyli "demarginalizacja" – proces odwrotny do marginalizacji. Demarginalizacja to "zanikanie grup marginalnych i/lub procesy wyciągające czy wypychające ludzi z marginesu" [Szarfenberg, 2010, s. 125]. Przyjmując za F. Mahlerem [za: Szarfenberg, 2010], przeciwieństwem marginalizacji jest uczestnictwo, partycypacja. Spotyka się także słowa: włączenie/włączanie społeczne, inkluzja społeczna, a nawet "wkłuczenie społeczne" [Bera, Czechowska-Bieluga, Kanios, Sarzyńska- Mazurek, 2011].

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie współpracy międzyinstytucjonalnej w sektorze pomocy społecznej jako ważnego elementu inkluzji osób i rodzin.

W zależności od dyscypliny naukowej *współpraca* jest pojęciem bardzo różnie definiowanym i analizowanym, stanowi między innymi przedmiot zainteresowań pedagogiki społecznej, psychologii, socjologii, prakseologii. Współpraca rozumiana jest jako pewna forma relacji społecznej, dopełniająca dialog i niezbędna w procesie wspomaganie oraz funkcjonowania społeczności lokalnych. Pojęcie współpracy może być również definiowane jako dobrowolne działanie kilku podmiotów między innymi jednostek, grup społecznych, organizacji i stowarzyszeń oraz instytucji, funkcjonujących głównie w obszarze środowiska lokalnego [Szymanowska, 2008, s. 42].

Współpracę można analizować w aspekcie jej funkcji: poprzez realizację funkcji psychospołecznej, rozumianej jako zaspokajanie istotnych potrzeb egzystencjalnych i społeczno-kulturalnych społeczności; wychowawczej, oddziałującej na osobowość człowieka oraz jego rozwój intelektualny i społeczny, a także komunikacyjnej, sprzyjającej przepływowi informacji między ludźmi oraz przyczyniającej się do integracji i umacniania wspólnotowości wśród członków społeczności [Kawula, 1999, s. 28-30].

Z kolei M. Winiarski [2006, s. 440] uważa, że o istnieniu współpracy dwu i wielopodmiotowej można mówić wówczas, gdy podmioty (osoby lub instytucje) wyznaczają i dążą do wspólnego celu (lub celów), uznają siebie za równoważnych partnerów, między podmiotami występuje symetryczna oraz pozytywna zależność (poczucie, że powiązania między podmiotami, ich działania budują sukces pozostałych uczestników), kierują się wspólną odpowiedzialnością za realizację poszczególnych zadań cząstkowych, systematycznością i ciągłością działań oraz uznaniem efektu końcowego za wspólne dzieło podmiotów zaangażowanych we współpracę.

Wyższym poziomem współpracy jest kooperacja. To z kolei jest współdziałanie w jakiejś dziedzinie, współpraca między ludźmi lub przedsię-

biorstwami, która jest procesem. Kooperacja jest zaprzeczeniem współzawodnictwa, bowiem opiera się na założeniu, że koordynacja działań podejmowanych przez jednostki/grupy pozwala osiągnąć korzystne efekty.

W pomocy społecznej wyróżniamy trzy wymiary kooperacji:

- 1) współpraca międzysektorowa – między sektorami publicznym, pozarządowym i prywatnym.
- 2) współpraca międzyresortowa – w ramach sektora publicznego między resortami pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sprawiedliwości, spraw wewnętrznych, kultury, sportu i rekreacji.
- 3) Współpraca międzyorganizacyjna – między jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, np. OPS, PCPR, ośrodkami interwencji kryzysowej, ośrodkami wsparcia, itd. [Krasiejko, Zasepa, 2019, s. 6-7].

Zagadnienie współpracy wielopodmiotowej jest w naszym kraju problemem nie do końca rozpoznanym. Wśród osób, które zajmują się tą kwestią na pewno należy wskazać K. Wódcz, J. Wódcz [2007], A. Zubałę [2007; 2008], W. Misztala [2008] czy G. Prawelską - Skrzypek [2008]. Problematyka współpracy instytucji publicznych z organizacjami społecznymi zajmuje wiele miejsca w publikacjach M. Rymszy [2006], K. Wygnańskiego [2006], K. Herbsta [2008], A. Kanios [2012].

Zasadami, przyczyniającymi się do skuteczności i efektywności współpracy, zdaniem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, są:

- „równość wszystkich partnerów wobec siebie,
- budowanie partnerstw oddolnie na poziomie lokalnym,
- wspólne planowanie i podejmowanie decyzji, a następnie ich wspólne wdrażanie,
- innowacyjność i kompleksowość podejmowanych działań,
- zaufanie, otwartość i jawność działań,
- koncentracja na rzeczywistych problemach społeczności lokalnych,
- łagodzenie konfliktów,
- poszerzanie kręgu partnerskiego” [Sobolewski i inni, 2007, s. 25].

Zdaniem badaczy współpraca przyczynia się do skuteczności działania partnerów, przyczynia się do rozwiązywania wielu ważnych problemów społecznych, powoduje wzmocnienie szans rozwojowych instytucji i organizacji lokalnych, wzmacnia potencjał każdego z partnerów, którzy w pojedynkę niewiele mogliby zdziałać, przyczynia się do promocji szans środowisk lokalnych, aktywizuje i zmusza do działania [Kanios, 2012].

Wybrane regulacje prawne dotyczące współpracy partnerskiej

Krajowe regulacje dotyczące partnerstwa zostały określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w artykule 20, który mówi, że: „społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”. Również w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z 20 kwietnia 2004 roku istnieje zapis, mówiący o możliwości istnienia partnerstw lokalnych na rzecz rynku pracy. Brzmienie jego jest następujące: „polityka rynku pracy realizowana przez władze publiczne opiera się na dialogu i współpracy z partnerami społecznymi, w szczególności w ramach:

- działalności rad zatrudnienia;
- partnerstwa lokalnego;
- uzupełniania i rozszerzania oferty usług publicznych służb zatrudnienia przez partnerów społecznych i agencje zatrudnienia” [Rozdział 8, art. 21].

Dokumentem regulującym kwestie partnerstwa projektowego jest ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006, a dokładnie art. 28a, który odkrywa zasady tworzenia partnerstw projektowych. Należy podkreślić, iż partnerstwa mogą być zawierane jedynie w ramach konkursów w zakresie określonym przez Instytucję Zarządzającą. Uszczegółowienie wytycznych ustawowych stanowią aktualne wytyczne do programów operacyjnych, np. do Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki dokumentem jest Zakres realizacji projektów partnerskich określony przez Instytucję Zarządzającą Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach polityki rozwoju określa wspólną realizację projektów jako współpracę „podmiotów wnoszących do projektu zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne lub finansowe, realizujące wspólnie projekt zwany dalej projektem partnerskim, na warunkach określonych w porozumieniu lub umowie partnerskiej lub na podstawie odrębnych przepisów” [art. 28a].

Model kooperacji dla gmin wiejskich

Model kooperacji dla gmin wiejskich został wypracowany przez reprezentantów różnych podmiotów pomocy i integracji społecznej oraz instytucji działających w sferze ubóstwa i wykluczenia społecznego, pracowników wo-

jewódzkich podmiotów samorządowych i rządowych makroregionu wiejskiego, profesjonalistów i ekspertów, zatrudnionych w Zespołach ds. Modeli przy Regionalnych Ośrodkach Polityki Społecznej i Mazowieckim Centrum Polityki Społecznej z terenu pięciu województw: mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

Założenie modelu kooperacji gmin wiejskich¹ jest takie, że efektywna praca pomocowa zależy od trzech czynników: stopnia nasilenia problemów osób, rodzin w gminie, powiecie, zasobów lokalnych (infrastruktury, instytucji/podmiotów, specjalistów) oraz od konstrukcji systemu wsparcia.

Zanim opracowano model kooperacji przeprowadzono diagnozę w gminach wiejskich. Diagnoza obejmowała poziom współpracy pomiędzy podmiotami umiejscowionymi we wszystkich sektorach, ze szczególnym uwzględnieniem sektora publicznego, obszaru pomocy i integracji społecznej. Jak wykazały analizy poziom współpracy w badanych gminach jest zróżnicowany. Najczęstszymi formami dotychczasowej współpracy są: udzielanie informacji wspólne szkolenia, uczestnictwo we wspólnych projektach oraz realizowanie zadań wynikających z odpowiednich ustaw.

Kryteriami oceny poziomu współpracy w gminach były: komunikowanie się między przedstawicielami instytucji, procedura diagnozowania problemów, sieć współpracy, zgodność działania przedstawicieli podmiotów oraz zaangażowanie instytucji (tab. 1).

Założenie modelu kooperacji w gminach wiejskich jest takie, że ma on budować **system współpracy**. Jego propozycja uwzględnia więc współdziałanie / partnerstwo władz, instytucji pomocy i integracji społecznej, podmiotów sektorowych na poziomie wertykalnym (województwo – powiat – gmina) oraz na poziomie horyzontalnym (pomiędzy instytucjami w powiatach i w gminach, które budują Partnerski Zespół Kooperacji). Taka konstrukcja opiera się na wnioskach teoretycznych, dotyczących zasad kooperacji, rekomendacjach z dobrych praktyk, kompetencjach legislacyjnych przyporządkowanych instytucjom (każdy z podmiotów porusza się w obrębie własnych zadań), a przede wszystkim postrzeganiu MODELU KOOPERACJI w kontekście kompleksowego systemu pomocy, zamiast kolejnego zadania do wdrożenia dla podmiotów (*Model kooperacji w gminach wiejskich. Materiał dla Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej oraz Wojewódzkich Zespołów Kooperacji*, 2019, s. 38).

¹ Model prezentuję zgodnie z opracowaniem *Model kooperacji w gminach wiejskich* pod redakcją A. Tomulewicz, E. Bieleckiej, 2019, który powstał w ramach projektu *Liderzy kooperacji*, realizowanego w ramach *Programu Wiedza, Edukacja, Rozwój realizowany w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020*, w którym Autorka pełni rolę konsultanta naukowego.

Tab.1. Wskaźniki kooperacji w gminach

Kryteria	Wskaźniki wysokiego stopnia kooperacji	Wskaźniki niskiego stopnia kooperacji
1. Komunikowanie się między przedstawicielami instytucji	Zarówno formalne, jak i nieformalne, niezależne od „sympatii”, rozumienie potrzeb i znajomość zadań	Wyłącznie formalne Nieznajomość zadań Niechęć do poznania
2. Procedura diagnozowania problemów	W pierwszym rzędzie diagnoza osoby, rodziny, grupy, pozyskanie informacji i kwalifikacja do tej lub innej instytucji, a następnie ustalenie procedur, dokumentacji	Skupianie się wyłącznie na procedurach
3. Sieć współpracy	Rozbudowana/gęsta tzn. współpraca wielu instytucji przy szukaniu rozwiązywania, zaufanie i dzielenie się zadaniami	Prosta współpraca tylko niektórych instytucji i tylko przy rozwiązywaniu niektórych problemów
4. Zgodność działania	Ustalanie zgodnych interpretacji i zgodnych sposobów działania przez wszystkie instytucje, sukcesywna ich realizacja wg wspólnego planu. Wspólny cel i monitoring	Oddzielne (niekiedy sprzeczne) interpretacje i sposoby działania instytucji, każda jest zainteresowana swoimi zadaniami
5. Zaangażowanie instytucji	Wyrażona chęć (często poparta konkretnymi przykładami współpracy), istnienie lidera/liderów współpracy, poczucie odpowiedzialności, dbanie o wyniki	Brak chęci (przykładów) współpracy

Nadrzędnym celem Modelu Kooperacji jest wsparcie instytucji na terenie gmin i powiatów, aby mogły efektywniej pomagać osobom i rodzinom. Wsparcie to miałyby charakter budowania systemu, a nie działań doraźnych i interwencyjnych. Efektywność pomocy zależy od trzech, wpływających na siebie wzajemnie czynników:

- stopnia nasilenia problemów osób, rodzin, grup w gminie, powiecie, które obejmujemy wsparciem,
- zasobów lokalnych – infrastruktury, instytucji/podmiotów, specjalistów, liderów.
- konstrukcji systemu wsparcia.

SCHEMAT: PIERWSZE WDRAŻANIE MODELU KOOPERACJI W GMINACH WIEJSKICH					
ROPS/WZK	ZADANIA STAŁE <ul style="list-style-type: none"> ❖ PROWADZENIE PLATFORMY MODELU KOOPERACJI (e-SZKOŁY KOOPERACJI) ORAZ FUNKCJONOWANIE DORADCY/PRACOWNIKA DS. MODELU ❖ PROWADZENIE I AKTUALIZACJA WOJEWÓDZKIEJ LISTY AKTYWNOŚCI I USŁUG; SZKOŁY KOOPERACJI ❖ PROMOCJA MODELU (np. KAMPANIA EDUKACYJNA, PROMOCJA GMIN, POWIATÓW REALIZUJĄCYCH PRACĘ MODELEM) 		ETAP I KOORDYNACJA I UPOWSZECHNIANIE MODELU KOOPERACJI KROK 1: <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ORGANIZACJA SPOTKAŃ DLA DYREKTORÓW I PRACOWNIKÓW PCPR, WÓJTÓW, STAROSTÓW 1.2 POWOŁANIE WOJEWÓDZKIEGO ZESPOŁU KOOPERACJI: PRACOWNICY ROPS DS. MODELU, PODMIOTY WOJEWÓDZKIE, CZŁONEK ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA, PRZEDSTAWICIELE UCZELNI 		
	ETAP II ORGANIZACJA		ETAP III REALIZACJA MODELU KOOPERACJI/EWALUACJA	ETAP IV EWALUACJA KOŃCOWA	
PCPR/GOPS/WŁADZE/RADNI	KROK 2 <ol style="list-style-type: none"> 2.1 SPOTKANIE INFORMACYJNE W PCPR DLA GOPS-ÓW/ ORAZ DIAGNOZA SYT.POWIATOWO-GMINNEJ (ANALIZA OZPS) 2.2 DECYZJA WŁADZ GMINNO-POWIATOWYCH ORAZ PCPR I GOPS O WDRAŻANIU MODELU 2.3 WYBÓR RADNYCH POWIATU I GMINY; LIDERÓW-ANIMATORÓW PCPR I GOPS 2.4 ZGŁOSZENIE DO ROPS 	ROPS, PCPR, GOPS, PZK	KROK 6 PRZYGOTOWANIE MERYTORYCZNE I ORGANIZACYJNE PZK <ol style="list-style-type: none"> 6.1 SZKOLENIE PODMIOTÓW DO PRACY W MODELU- SZKOŁA KOOPERACJI, PLATFORMA 6.2 OPRACOWANIE PLANU PRACY UPOWSZECHNIENIE INFORMACJI O PRACY MODELEM 6.3 OPRACOWANIE GMINNO-POW. LISTY AKTYWNOŚCI I USŁUG 	ANIMATORZY PCPR, GOPS, PZK	KROK 9 EWALUACJA DZIAŁAŃ PZK <ol style="list-style-type: none"> 9.1 PRACY Z OSOBA/RODZINĄ/ GRUPĄ (etapy pracy po zakończeniu wsparcia) 9.2 PODSUMOWANIE EFEKTÓW, EWENTUALNA DECYZJA PZK O KONTYNUACJI PRAC Przejście do kroku 2.2 <ol style="list-style-type: none"> 9.3 ZAKOŃCZENIE PRACY, USTALENIE PRZEKAZANIA OSÓB/RODZIN
	KROK 3 ZAWARCIE POROZUMIENIA POWIAT-GMINA/-Y NA WDRAŻANIE MODELU		KROK 7 PRACA MERYTORYCZNA: <ol style="list-style-type: none"> 7.1. NA RZECZ PODMIOTÓW: szkolenia wew. (własne) i zew (SZKOŁA KOOPERACJI), coaching, superwizje, doradztwo, aktualizacja listy usług 7.2. Z OSOBA/ RODZINĄ / GRUPĄ: zgłaszanie osób/rodzin, screening, diagnozowanie wielowymiarowe, indywidualne programy pomocy kontrakt, realizacja współpracy z osobą/rodziną/grupą z wykorzystaniem lokalnie dostępnych aktywności /usług, monitorowanie/EWALUACJA KONSULTOWANIE OSÓB/RODZIN REALIZACJA USŁUG PODMIOTÓW PZK NA RZECZ OSÓB/RODZIN 7.3 REALIZACJA PROJEKTÓW SOCJALNYCH, USŁUG, DZIAŁAŃ ŚRODOW., UDZIAŁ W PRACACH KOMISJI SPOŁECZNYCH GMIN/POWIATÓW 		KROK 10 EWALUACJA PRACY MODELEM <ol style="list-style-type: none"> 10.1 PREZENTACJA EFEKTÓW PODCZAS KOMISJI I SESJI W GMINIE, STAROSTWIE, DLA WŁADZ, ZARZĄDU WOJEWÓDZ. 10.2 WYPRACOWANIE REKOMENDACJI POWIATOWO-GMINNYCH, WOJEWÓDZKICH, DOT. ZMIAN PRAWNYCH I ORGANIZACYJNYCH , REKOMENDACJE W OZPS 10.3 ZABEZPIECZENIE SZKOLEŃ I USŁUG NA POTRZEBY MODELU W KOLEJNYCH LATACH, ZMIANY W PROGRAMACH, STRATEGIACH 10.4 REFERENCJE DLA PODMIOTÓW I ZESPOŁÓW- SPOTKANIE WOJEWÓDZKIE
ROPS	KROK 4 SZKOLENIE ANIMATORÓW PCPR I GOPS, RADNYCH/CZŁONÓW ZARZĄDU DO REALIZACJI MODELU (SZKOŁA KOOPERACJI, PLATFORMA)	ROPS, PZK, PCPR, GOPS, ANIAMTORZY	KROK 8 ORGANIZACJA SPOTKAŃ WZK ORAZ ANIMATORÓW/EWALUACJA	ROPS/WZK/ ANIMATORZY, RADNI/ CZŁONKOWIE ZARZĄDU	
PCPR, GOPS, RADNI, WZK/ROPS	KROK 5 <ol style="list-style-type: none"> 5.1 DOBÓR ZESPOŁU ORAZ INST.DO REALIZACJI PRACY 5.2 POWOŁANIE ZESPOŁU GMINNO-POWIATOWEGO (PZK-PARTNERSKI ZESPÓŁ KOOPERACJI), ZAWARCIE POROZUMIENIA POMIĘDZY INSTYTUCJAMI 5.3 POZYSKANIE I WŁĄCZENIE LIDERA-OSOBY/RODZINY DO PZK 				

Rys. 1. Schemat Modelu Kooperacji w gminach wiejskich² [za: Tomulewicz, Bielecka, 2019, s. 58]

² Wyjaśnienia skrótów, które są użyte na schemacie: ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej; PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie; GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej; PZK – Partnerski Zespół Kooperacji.

W modelu zakłada się również, że bez systemu profesjonalnych powiązań (konstrukcji systemu wsparcia) pomiędzy zasobami powiatowo-gminnymi, bez wypracowanej kultury kooperacji (PZK-Partnerskie Zespoły Kooperacji), otwartej komunikacji, podziału zadań opartego na zaufaniu, wspólnej, etapowej pracy na rzecz jednego wspólnego celu, wysokiej odpowiedzialności za efekty i scalającego lidera – wszystkie potencjały pozostaną jedynie możliwością. Proponuje się, by działania PZK koncertowały się na instytucjach poprzez budowanie metodycznej pracy w zespole pracowników na rzecz rozwoju profesjonalizmu podmiotów kooperacji oraz na współpracy podczas metodycznego działania na rzecz osób, rodzin i grup. Budowa i koordynacja systemu to zadania samorządu województwa i władz.

Model kooperacji opiera się na zbudowaniu systemu współpracy na każdym poziomie oraz wyznaczeniu lidera współpracy. I tak, na poziomie województwa koordynatorem współpracy ma być Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, a z jego ramienia wyznaczony koordynator-doradca. Na poziomie powiatu instytucją odpowiedzialną za koordynowanie współpracy ma być Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, a z jego ramienia animator odpowiedzialny za kooperację pomiędzy podmiotami. Na poziomie gminy instytucją organizującą działania wspólnotowe będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Funkcję lidera na najniższym poziomie ma pełnić animator GOPS, którym w zamierzeniu powinien być pracownik socjalny.

Warto dodać, że planuje się, aby współpraca odbywała się na zasadzie porozumień pomiędzy podmiotami. Dodatkowo wprowadza się system wsparcia dla pracowników i rodzin zaangażowanych we współpracę poprzez różne formy edukacji (spotkania, mikro-szkolenia, szkolenia, superwizje, coaching, wyjazdy). W prezentowanym modelu działania edukacyjne mają być realizowane w postaci tzw. szkoły kooperacji.

Warto podkreślić również, iż przez cały czas wdrażania modelu kooperacji realizowana będzie ewaluacja działań. Obejmie ona równe obszary, m.in. zaangażowanie pracowników instytucji, działania na rzecz społeczności lokalnej (budowanie i aktualizacja listy usług i aktywności, projekty socjalne, prowadzenie grup, opracowane materiały, informatory i inne), działania wspólne z władzami (liczba i rodzaj spotkań, ustaleń, nowe inicjatywy i usługi, zmiany w programach, projektach, OZPS³, strategiach, rozbudowa infrastruktury, pozyskane finanse itp.), działania promocyjne (liczba działań upowszechniających, kampanii, edukacji społeczności i władz, spotkań i wyda-

³ OZPS – Ocena Zasobów Pomocy Społecznej.

rzeń). Drugi poziom ewaluacji to przyjrzenie się efektom współpracy kooperacyjnej podmiotów na rzecz osób i rodzin objętych wsparciem (ilościowo i jakościowo). Zostaną zebrane informacje do ilu i jakich rodzin i osób kierowano wsparcie MODELEM, jakie podejmowano metody i narzędzia współpracy, ile planów współpracy zakończyło się osiągnięciem efektów i dlaczego. Jakie są spostrzeżenia rodzin i osób, korzystających ze wsparcia w MODELU [Tomulewicz, Bielecka, 2019, s.86].

Zakończenie

Podsumowując prowadzone powyżej rozważania dotyczące współpracy międzyinstytucjonalnej należy podkreślić, że kwestia ta nie jest łatwa do wdrożenia i realizowania w sektorze pomocy społecznej. Badania praktyków, jak i przedstawicieli nauki [np. Kanios 2012; M. Szyszka, A. Wojtusiak, M. Polak, A. Kulas, A. Wąsiński, A. Zasada-Chorab 2014] wskazują, że istnieją bariery utrudniające współdziałanie. Można do nich zaliczyć chociażby: niespójne i nieprecyzyjne przepisy prawne, nadmiar obowiązków, niewystarczający przepływ informacji, dużą ilość formalności, koniecznych do podjęcia współpracy. Niemniej jednak, aby dokonać zmiany na rzecz poprawy funkcjonowania systemu wsparcia osób i rodzin należy podejmować próby działań. Oprócz wielu różnych zasobów potrzebnych do uruchomienia procesu inkluzji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (jak odpowiednio dostosowany system prawny, właściwa organizacja, finanse), najważniejszym wydają się być zasoby ludzkie. Jeżeli będzie istniała w nich chęć do dokonania zmiany, realną będzie szansa na poprawę funkcjonowania jakości życia osób i rodzin w społecznościach lokalnych.

Bibliografia

- Bera R., Czechowska-Bieluga M., Kanios A., Sarzyńska-Mazurek E., *Wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym*, Warszawa 2011.
- Czapiński J., Panek T., *Wykluczenie społeczne*, [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Warszawa 2015.
- Grabusińska Z., Gerlacki J., *Polityka społeczna a pomoc społeczna, cechy wspólne i różnice. Doświadczenia z praktyki*, Warszawa 2014.

- Herbst K., *Współpraca organizacji pozarządowych i administracji publicznej w Polsce 2008 - bilans czterech lat*, Warszawa 2008.
- Kanios A., *The Attitudes of Employees in the Public and Non-Governmental Sector towards Local Partnership Supporting the Labour Market*, Kraków 2012.
- Kawula S., *Wsparcie społeczne*, [w:] D. Lalak, T. Pilch (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999.
- Krasiejko I., Zasepa B., *Kooperacje 3D. Model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin dla gmin powyżej 20 tys. mieszkańców*, Katowice 2019, https://www.rops.krakow.pl/pliki/3D/model_kooperacje_3d.pdf, (dostęp z dnia 01.04.2019 r.).
- Misztal W., Zybala A., *Partnerstwo społeczne – model rozwoju Polski*, Warszawa: 2008.
- Prawelska-Skrzypiek G., *Partnerstwo w realizacji projektów*, 2008.
- Rymsza M., *Standaryzacja współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi jako element polityki państwa wobec trzeciego sektora*, [w:] M. Rymsza, P. Frączak, R. Skrzypiec, Z. Wejcman (red.) *Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym. Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*, Warszawa 2006.
- Skrzypiek (red.), *Rozwój przez partnerstwo*. Kraków 2004.
- Sobolewski A., Krzewicka R., Och G., Olszowska-Urban J., Piekutowski J., Podławiak G., T. Sobolewski, *Przez współpracę do sukcesu. Partnerstwo lokalne na rzecz rynku pracy*, Warszawa 2007.
- Szymanowska J., *Dialog jako podstawa skutecznej współpracy środowiskowej w realizacji procesu wspomaganiania*, [w:] P. Bury, D. Czajkowska-Ziobrowska (red.) *Edukacja bez granic-mimo barier*, Poznań 2008.
- Winiarski M., *Edukacja środowiskowa – istota, wymiary, aktualne problemy*, [w:] S. Kawula (red.), *Pedagogika społeczna. Dokonania – aktualności – perspektywy*, Toruń 2006.
- Wódz K., Wódz J., *Partnerstwo społeczne i kultura dialogu – droga do przezwyciężenia deficytu demokratycznego w UE*, [w:] K. Wódz (red.), *Negocjowana demokracja czyli europejskie governance po polsku*, Warszawa 2007.
- Wygnański J., *Trzeci sektor dla zaawansowanych: nowoczesne państwo i organizacje pozarządowe: wybór tekstów*, Warszawa 2006.
- Zybala A., *Partnerstwo lokalne sposobem na dobre zarządzanie*, „Dialog” 2007, Nr 1.
- Zybala A., *Siła lokalnego partnerstwa: lepsze zarządzanie, celniejsze diagnozy*, [w:] A. Zybala (red.), *Partnerstwo społeczne – model rozwoju Polski*, Warszawa 2008.

- Tomulewicz A., Bielecka E., (red.), *Model kooperacji w gminach wiejskich. Materiał dla Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej oraz Wojewódzkich Zespołów Kooperacji*, Rzeszów-Białystok-Kielce-Lublin-Warszawa 2019. Materiały niepublikowane.
- Szyszka M., Wojtusiak A., Polak M., Kulas A., Wąsiński A., Zasada-Chorab A., *Podręcznik wdrażania modelu współpracy instytucji z obszaru pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy Problemy i zasoby społeczne – Diagnoza – Mapa interaktywna – Strategie działania*, Bielsko-Biała 2014.